

діяльності, покращити якість готельних послуг, ефективність маркетингу і взаємодії на туристичному ринку сучасних готелів, на державному рівні максимально підтримувати формування національних готельних ланцюгів, які впроваджують нові стандарти готельного сервісу, єдині підходи організації управління.

Література:

1. Байлик С.И. Гостиничное хозяйство. Проблемы, перспективы, сертификация. – К.: ВИРА – Р, 2001. – 208 с.
2. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія та методи аналізу, термінологія, районування. – К.: ВПЦ “Київ. ун-т”, 2001. – 395 с.
3. Карсекін В., Ткаченко Т. Проблеми розвитку готельного господарства в Україні. // Економіка України. – 1997. – № 9.
4. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). – К.: Альтерпрес, 2002. – 436 с.
5. Роглев Х.И. Некоторые мысли по поводу развития гостиничного бизнеса. // Ресторанный и гостиничный бизнес. – 2004. - № 1.
6. Туризм в Україні – 2003: Статистичний бюлетень. – К., 2004.

Summary:

Igor Pandyak, Marta Malska, Myhaylo Rytunskyj. MODERN STATE AND PROGRESS TRENDS OF HOTEL INDUSTRY IN UKRAINE.

The actual questions of the modern state of hotel sphere of Ukraine are analyzed in the article. The problems of transformation of hotel sphere are examined in markets conditions, forming of state policy of adjusting of production and commercial activity, forming of corporate associations, introduction of new mechanisms of adjusting of quality of services in industry.

УДК 911.3:796.5

Оксана СТЕЦЮК

РОЗВИТОК МЕРЕЖІ МУЗЕЙНИХ ЗАКЛАДІВ У СИСТЕМІ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Послуги дозвілля в туризмі є надзвичайно різноманітними, і їх спектр постійно ускладнюється. Великим попитом користуються культурно-просвітницькі послуги, які надаються класичними закладами: музеї, художні галереї, театри тощо.

Заклади культури та мистецтв виступають вагомим складовою туристичної інфраструктури, мають значний вплив на формування туристичної привабливості регіонів України. Екскурсійні послуги, які надаються музеями, є невід’ємною складовою комерційного туристичного продукту.

Проведення фестивалів, виставок та конкурсів, покращення умов функціонування театрів та бібліотек, підвищення ступеню збереження пам’яток національної культурної спадщини сприяють туристичній промоції областей та залученню як іноземних так і вітчизняних туристів та екскурсантів.

Музейні заклади мають значний вплив на виховання підростаючого покоління, розвиток повноцінної особистості, формування національно-патріотичного світогляду, пізнання історично-культурного надбання української нації. Саме тому питання популяризації музейних цінностей, включення їх у мережу туристичних послуг є надзвичайно актуальним.

Створення у музеях розгалуженої сфери послуг для туристів та відвідувачів, відкриття сувенірних магазинів, виставкових галерей, антикварних магазинів сприяє збільшенню кількості грошових витрат туристів, а отже – надходжень у місцеві бюджети.

Мета даного дослідження полягає в аналізі наявних тенденцій розвитку музейних закладів сфери дозвілля та виявленні перспективних напрямків її розвитку у Карпатському туристичному регіоні.

Значущість наукової, культурно-просвітницької та екскурсійно-туристичної функції музеїв західного регіону України відзначалася ще на початку ХХ ст. [9]. Нині, на початку ХХІ ст., маємо всі підстави стверджувати, що музеї даного регіону перетворилися на невід'ємну складову туристичного обслуговування й дедалі глибше інтегруються у туристичний бізнес. На цьому аспекті розвитку національної музейної мережі найбільше акцентують увагу останні дослідження з даної проблематики О.О. Бейдика [1], О.О. Любцевої [3], В.Л. Петранівського, М.Й. Рутинського [7] та ін.

Західний регіон України славиться великою кількістю пам'яток історико-культурної спадщини [13], проте кількість музеїв у ньому є ще недостатньою.

Станом на 1 січня 2005 року в Україні налічувалося 422 музейні установи, з них 7 музеїв були тимчасово зачинені для відвідування у зв'язку із проведенням ремонтних робіт. У музеях України зберігається понад 11 млн. пам'яток історії, культури та мистецтв.

Протягом 2001-2005 років кількість музеїв в Україні зросла на 36 одиниць (відповідно 2001 р. – 386 заклади, 2005 р. – 422 заклади); цю тенденцію ілюструє Рис. 1. Натомість у Карпатському регіоні їх чисельність за даний період зменшилась на 2 одиниці (46 музеїв у 2001 р., 44 музеї у 2005 р.). Динаміку кількості музеїв у Карпатському регіоні протягом 2001-2005 р. відображає Рис. 3. Дещо повільнішими темпами з 2000 р. почала зростати кількість відвідувачів українських музеїв (Рис. 2), головним чином за рахунок найбільш популярних серед туристів музеїв м. Києва, м. Севастополя, АР Криму й Львівської області.

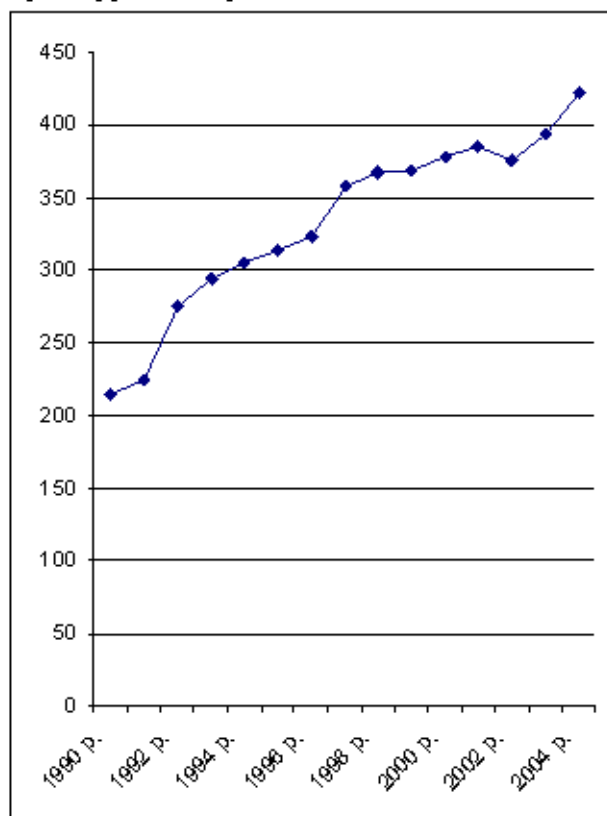

Рис. 1. Динаміка кількості музеїв України, 1990-2004 р.

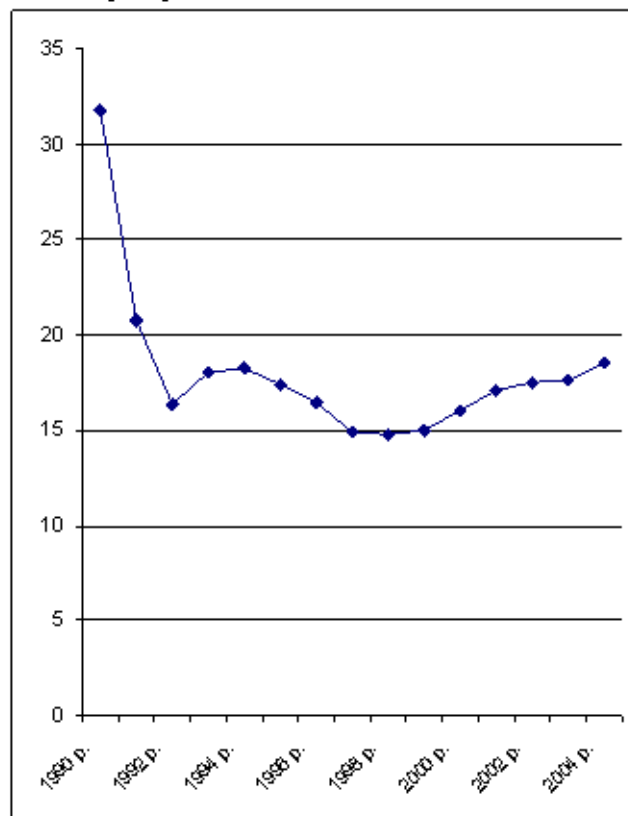

Рис. 2. Динаміка кількості відвідувачів музеїв України (тис. осіб), 1990-2004 р.

На музеї Карпатського регіону припадає близько 10,5 % усієї кількості відвідувачів музеїв України у 2004 р. При цьому Львівська область знаходиться на IV місці в Україні за кількістю відвідувачів музеїв протягом минулого року після м. Києва, АР Крим і м. Севастополя. Це свідчить про неабияку популярність музеїв Львівщини серед туристів та

екскурсантів. Однак, впродовж останніх років не спостерігається тенденція до кількісного розвитку музейної мережі даної області. Натомість, з 2001 р. стабільно нарощують свою музейну мережу Закарпатська та Івано-Франківська області (Рис. 3.).

Кількість відвідувачів музеїв Карпатського регіону у 2004 р. показано на Рис. 4. Тут також із значним відривом лідирує Львівська область. Інші області Карпатського регіону за кількістю відвідувань населенням музеїв поступаються музейній мережі Львівщини у 2,4-5,5 разів. При цьому, варто акцентувати увагу на такій характерній рисі розвитку музейної мережі регіону: показник кількості відвідувачів у середньому на один музей в Україні становить 43,9 тис. осіб, а в Карпатському регіоні він істотно вищий – 45,2 тис. осіб (Рис. 5.).

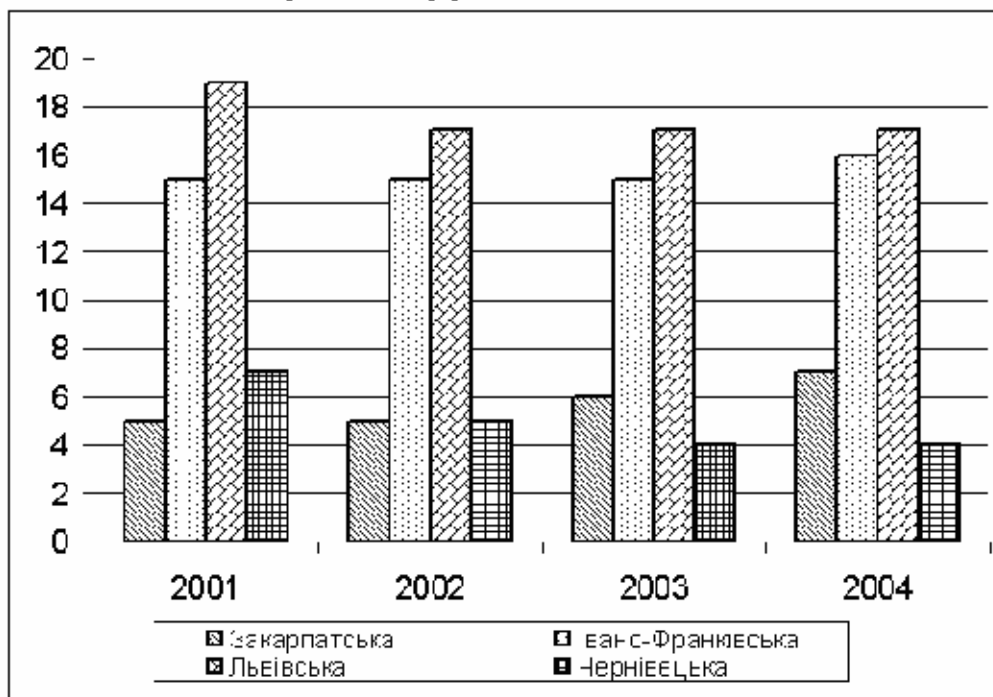

Рис. 3. Динаміка кількості музеїв Карпатського регіону, 2001-2005 р.

Серед областей Карпатського регіону за кількістю відвідувачів у середньому на один музей максимальний показник припадає на Чернівецьку область, а за кількістю відвідувачів на 100 жителів відображають лідирує Львівська область (Рис. 5. та Рис. 6.).

Число днів на рік, відкритих для відвідування у середньому на один музей в Україні становить 76,0. Для музеїв Карпатського регіону цей показник складає 71,85. Максимальне значення в Україні має Дніпропетровська область – 414,7, мінімальне – Чернігівська область – 25,4 [2, с. 24].

Серед областей Карпатського регіону найбільша кількість днів на рік, відкритих для відвідування у середньому на один музей припадає на Чернівецьку область, яка дещо випереджує Львівську область (Рис. 7). Цей показник на рівні 93-91 днів більше ніж у два рази перевищує показник відкритості для відвідувачів музеїв сусідньої Івано-Франківської області.

За профілем в Україні переважають краєзнавчі (142 одиниці) та історичні (130) музеї [2, с. 22]. Слід відмітити, що протягом 1994-2004 рр. краєзнавчим музеям приділялося недостатньо уваги, в результаті чого багато з них, особливо у незначних за кількістю жителів населених пунктах, було закрито.

У Карпатському регіоні за профілем переважають історичні музеї – 15 закладів, археологічні музеї – 10, мистецькі – 9, літературні – 4, природничі – 1. Слід наголосити, що із восьми етнографічних музеїв України п'ять з них знаходиться на території Карпатського регіону. Єдиний природничий музей у м. Львові вже декілька років зачинений для туристів

через аварійний стан. На жаль, в регіоні немає жодного археологічного музею.

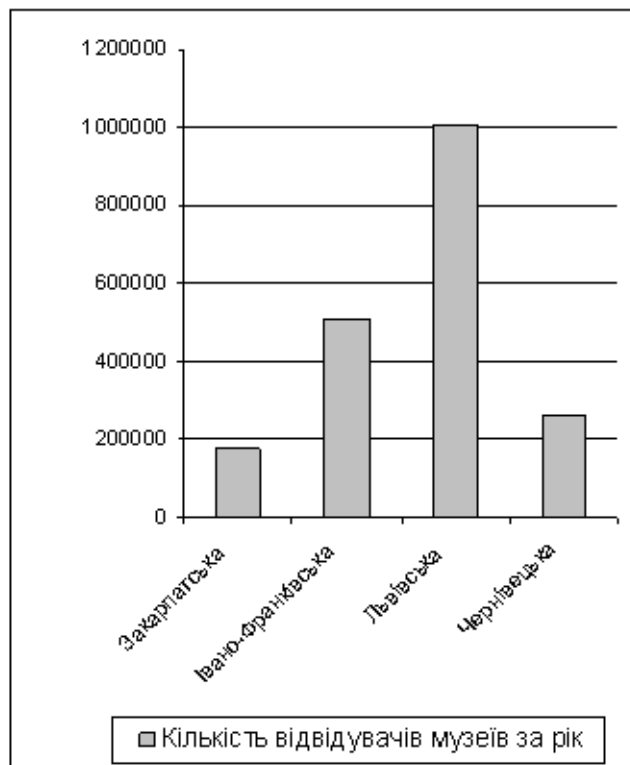

Рис. 4. Кількість відвідувачів музеїв Карпатського регіону, 2004 р.

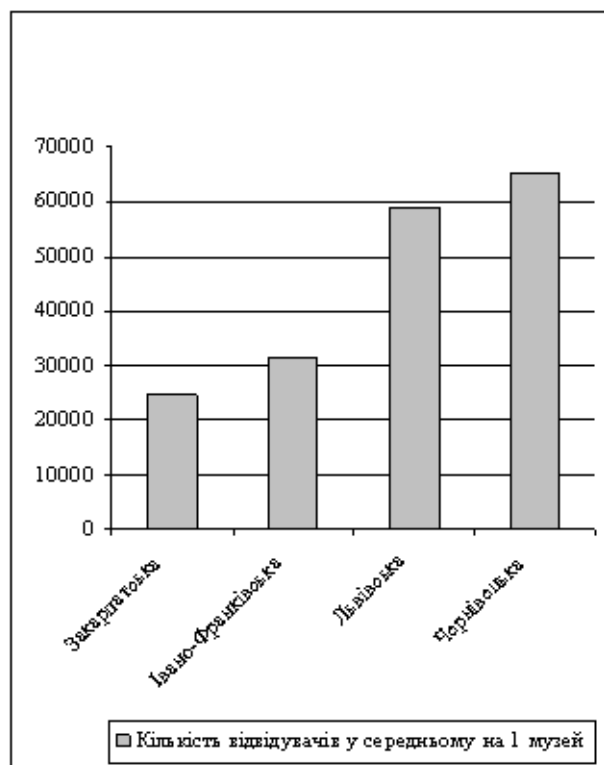

Рис. 5. Кількість відвідувачів у середньому на 1 музей Карпатського регіону, 2004 р.

Із загальної кількості музеїв України у комунальній власності знаходяться 88,4 % усіх музеїв, у державній – 9,7 %, приватній – 1,9 %. Розподіл музеїв за формами власності у Карпатському регіоні відображає Рис. 8.

Важливо зазначити, що усі приватні музеї Карпатського регіону знаходяться в Івано-Франківській області, і цей показник є максимальним в Україні у порівнянні з іншими областями.

У минулому році 98 % музеїв Карпатського регіону проводили екскурсійну діяльність. У Львівській області екскурсії проводили 16 музеїв, за винятком одного тимчасового зачиненого музею.

Музеями Карпатського регіону було проведено 7,5 % від загальної чисельності проведених екскурсій в Україні. Слід зауважити, що Львівська область за кількістю екскурсій займає третє місце по Україні після м. Києва та АР Крим.

На Карпатський регіон припадає 13,9 % усіх експонатів основного фонду музеїв України. У Карпатському регіоні кількість експонатів основного фонду становить 1 595 783 одиниць, проте з них експонувалося у 2004 р. лише 123 032 одиниці (7,7 %) [2, с. 28].

У Львівській області з 1 122 718 експонатів протягом минулого року для огляду туристів було представлено з них лише 4 % (44 441 одиниці), цей показник є мінімальним в Україні, і пояснюється тим, що за кількістю експонатів основного фонду Львівську область випереджує лише м. Київ. У Закарпатській області у 2004 р. було експоновано 27,6 % усіх експонатів основного фонду (максимальний показник в Україні), в Івано-Франківській області – 11,0 %, у Чернівецькій області – 12,8 %.

Слід зауважити, що стан фондів приміщень деяких музеїв дуже часто є незадовільним. Забезпечення належного стану збереження пам'яток та проведення

комплексного обстеження умов збереження фондів музеїв є однією із важливих проблем у діяльності музейних закладів регіону.

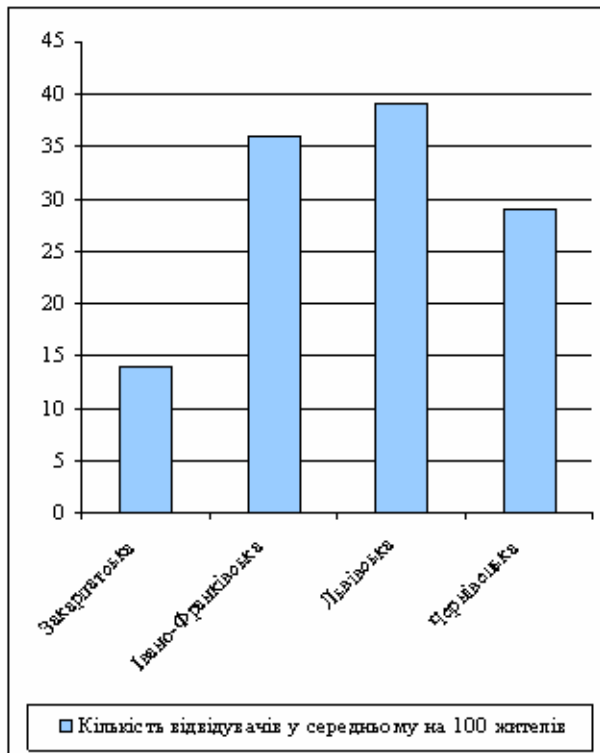

Рис. 6. Кількість відвідувачів музеїв Карпатського регіону у середньому на 100 жителів, 2004р.

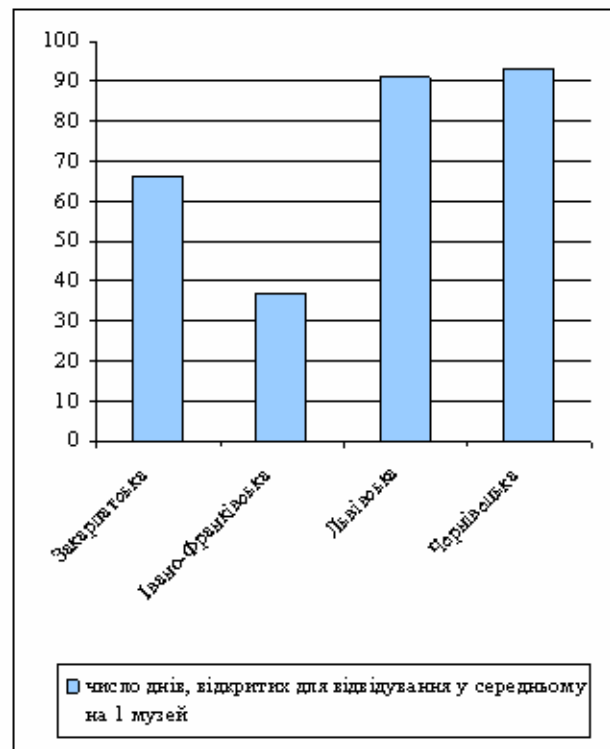

Рис. 7. Число днів на рік, відкритих для відвідування музеїв Карпатського регіону, 2004 р.

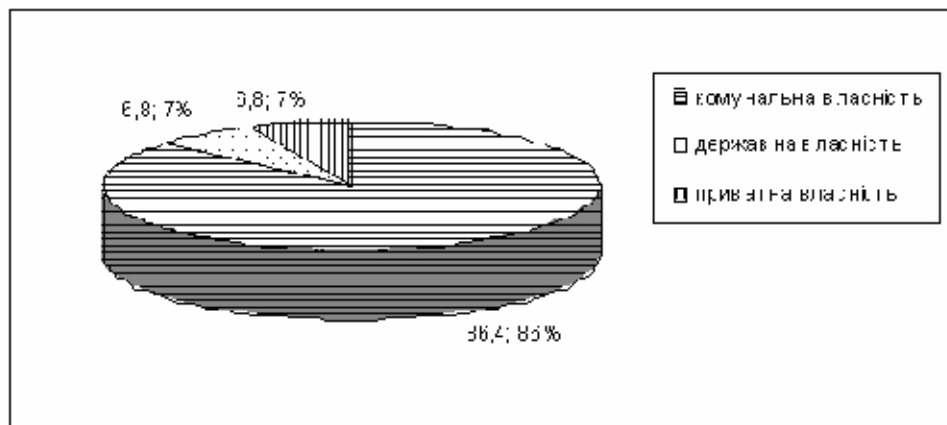

Рис. 8. Розподіл музеїв за формами власності у Карпатському регіоні, 2004 р.

Окремі твори мистецтва експонуються на виставках поза музеями, але це число є доволі незначним (лише 0,3% експонатів від загальної кількості усіх експонатів основних фондів музеїв Карпатського регіону було експоновано на виставках протягом 2004 р.). Наприклад, у рамках Року України в Республіці Польща було взято участь у виставці "Львів прекрасний", де було представлено твори мистецтва із колекції Львівського історичного музею в м. Вальбжих, у Замойському музеї м. Замосць та Окружному музеї м. Жешова проходили виставки із збірки Львівського історичного музею [13].

За економічними показниками діяльності музеїв у 2004 р. на музеї Карпатського регіону припадає 5% доходів від реалізації послуг музеїв України, з них 4,5% за основним видом діяльності, 0,5% – доходи від реалізації додаткових видів послуг. Львівська область за

сумою доходів від реалізації послуг музеїв займає IV місце в Україні після АР Крим, м Києва і м Севастополя, що складає 3,8 % доходів від реалізації послуг музеїв в Україні.

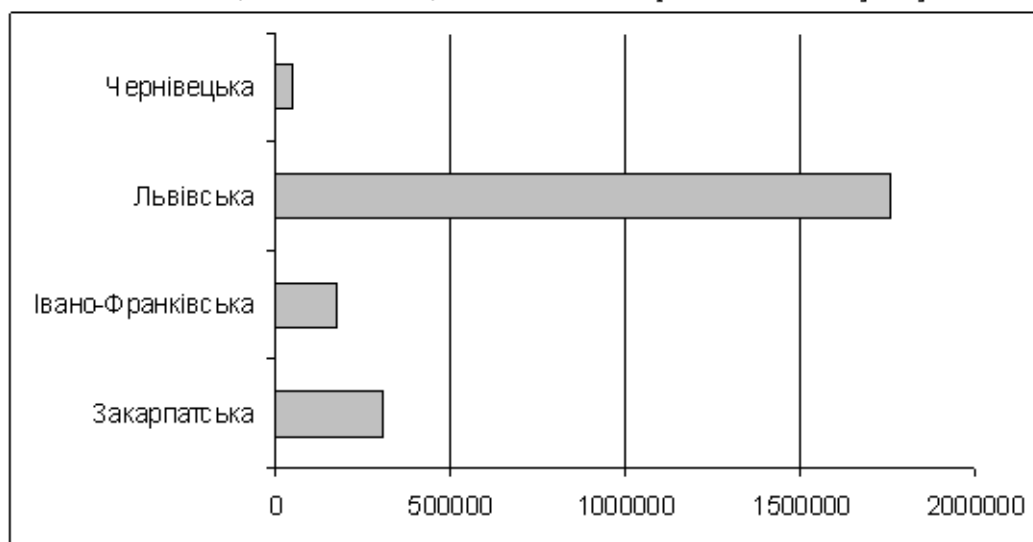

Рис. 9. Доходи від реалізації послуг музеїв Карпатського регіону (грн.), 2004 р.

Доходи від реалізації послуг музеїв Карпатського регіону у 2004 р. відображає Рис. 9. Тут мають місце доволі значні диспропорції. Поряд із Львівською областю, доходи музеїв якої впродовж останніх років стабільно перевищують 1700 тис. грн., в усіх інших областях Карпатського регіону відповідний показник за останні роки ніколи не піднімався вище поділки 310 тис. грн. А Чернівецька область за дохідністю музеїв взагалі входить у число регіонів-аутсайдерів, що не спроможні налагодити механізм музейного самофінансування.

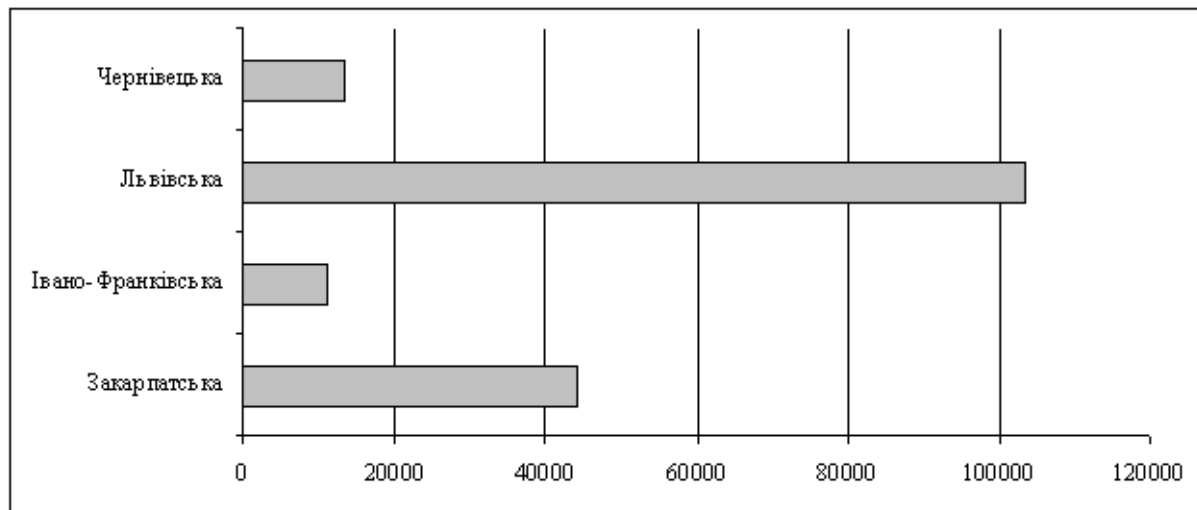

Рис. 10. Доходи від реалізації послуг у середньому на один музей у Карпатському регіоні, 2004 р.

І загалом, проблема фінансового самозабезпечення музеїв Карпатського регіону стоїть доволі гостро. Так, в Україні у 2004 р. доходи від реалізації послуг у середньому на один музей становили 111 173 грн.; для музеїв Карпатського регіону цей показник був більш ніж вдвічі нижчим – 43 062 грн. Однак, і цей невисокий показник досягнуто, головним чином, завдяки музеям Львівщини. Що ж до музеїв інших областей, реальний показник їх доходності ще нижчий, тобто, знову ж таки, має місце значна внутрішньорегіональна диспропорція.

За доходами від реалізації послуг у середньому на один музей Львівська область знаходиться на IV місці в Україні після м. Севастополя, АР Крим та м. Києва. В середньому на один музей у Львівській області у 2004 році доходи склали 103 470 грн. (Рис. 10). Це у 2,3 рази вище порівняно з відповідним показником у Закарпатській області та в 9,0-9,4 рази – порівняно з доходністю пересічного музею Чернівецької й Івано-Франківської областей.

У діяльності музейних закладів Карпатського регіону, як і України, існує чимало проблем. Обсягів видатків з Держбюджету та місцевих бюджетів на утримання музеїв вистачає лише на оплату праці, енергоносіїв, охорону та комунальні послуги. Музеям регіону не вистачає коштів на поповнення музейних фондів, проведення ремонтно-реставраційних робіт, встановлення сучасної сигналізації, оновлення музейного обладнання.

У зв'язку з цим можна навести приклад Національного музею у Львові, якому цього року виповнюється 100 років. Науково-мистецька фундація митрополита Андрея Шептицького – Національний музей у Львові (історична назва) з 16 грудня 2004 року перейшов до державної власності і сфери управління Міністерства культури. З переходом музею до державної власності і підпорядкуванням Міністерству одразу довелося займатися вирішенням його численних серйозних проблем – фінансових, кадрових, а також поганого напіваварійного стану окремих приміщень музею.

Надзвичайно актуальною й важливою є проблема ефективної промоції музеїв Карпатського регіону на різноманітних туристичних виставках та салонах, включення їх у туристичні маршрути та їхня популяризація серед широких верств населення. З поміж тих небагатьох буклетів і каталогів, які популяризують музеї регіону серед туристів та екскурсантів, слід відзначити каталог “Музеї Карпатського регіону”, який було видано Радою з туризму Карпатського регіону у 2004 році [6]. Серед Інтернет-ресурсів цікаву інформацію про музейну спадщину даного регіону містить сайт “Музейний простір України” [14].

Туристи та екскурсанти часто стикаються із відсутністю у штаті музеїв екскурсоводів із знанням іноземних мов. Для прикладу, приїхавши у філію Львівської картинної галереї – Олеський замок – туристи можуть замовити екскурсію лише українською мовою. Іноземні туристи, як правило, приїжджають сюди зі своїми гідами. Що аж ніяк не сприяє зростанню рівня зайнятості місцевого населення та доходності музейних закладів.

Важливо наголосити і на позитивних тенденціях розвитку мережі музейних закладів у системі туристичної інфраструктури Карпатського регіону. При створенні нових туристично-привабливих продуктів регіону місцевими туроператорами активно використовується європейський досвід формування культурологічних турів із комбінованим у просторі і часі відвідуванням низки репрезентативних музеїв того чи іншого краю.

Регіональним туристично-інформаційним центром у м. Івано-Франківську спільно з Радою з туризму Карпатського регіону та обласними державними адміністраціями регіону протягом 2004-2005 рр. було реалізовано інвестиційний проект “Розширення бізнес-можливостей розвитку музейної справи в Західній Україні”. Метою даного проекту є підвищення життєздатності музейних закладів, салонів, галерей шляхом організації заходів з удосконалення в них рівня менеджменту, маркетингу, у т.ч. виявлення додаткових послуг, які вони можуть надавати для залучення нових джерел доходів, організації нових напрямків діяльності та підвищення рівня якості обслуговування відвідувачів.

В рамках проекту було проведено навчальні семінари для працівників музейних інституцій в регіоні, організовано ознайомчі тури для туристичних організацій та представників ЗМІ музеями регіону з метою розробки та популяризації туристичних маршрутів місцями культурної спадщини Карпатського регіону [13].

Серед інновацій розвитку музейної мережі регіону згадаємо, для прикладу, такий факт: у жовтні 2005 р. на одній із найстаріших броварень України і Європи – “Львівській пивоварні” – було відкрито перший в Україні Музей пивоваріння. За кордоном такі музеї є

одними з найпопулярніших місць для туристів. У Німеччині працює понад 80 пивних музеїв, в Австрії – 10, у Бельгії та Чехії – по 15 музеїв-пабів.

Площа Музею пивоваріння, для якого спеціально реконструювали історичні приміщення пивоварні, становить 600 м². Роботи по його створенню тривали майже два роки. Серед унікальних експонатів музею – Книга рецептур початку ХХ ст., за якою можна простежити процес варіння пива, статут Львівського акційного товариства броварів 1897 року, гальба “Зоська” кінця ХІХ – початку ХХ ст., понад 30-тисячна колекція пивних етикеток. Відвідувачі зможуть побачити старовинні процеси виробництва пива та дегустувати його в спеціальних залах [8, с.3].

У 2005 р. за ініціативи Всеукраїнської асоціації музеїв, Національної громадської ради по туризму і курортах, Українського фонду культури і Українського товариства охорони пам'яток історії і культури було розроблено програму “Відродження замків України”, згідно з якою буде створено перелік об'єктів, що потребують реконструкції, а також визначено шляхи їх подальшого розвитку як музейно-туристичних об'єктів.

На сьогоднішній день у туристичній індустрії 40% замкових комплексів України використовується під музейні заклади.

Серед областей Карпатського регіону за кількістю музеєфікованих і перетворених на туристичний продукт замкових комплексів перше місце посідає Львівська область (замки в Олесько, Підгірцях, Жовкві, П'ятничанах, Свіржі, Золочеві) [4; 6; 7].

Велику популярність серед туристів та екскурсантів мають Ужгородський, Мукачівський (Закарпатська область), Олеський, Золочівський (Львівська область), Хотинський замки-музеї (Чернівецька область).

Проте, багато із збережених комплексів ще закриті для екскурсійних відвідувань та доступу туристів (замки в Бродах, Жовкві і Свіржі на Львівщині, Чинадієво (Закарпаття) через розміщення у них адміністративних організацій.

Нині музейна справа в Україні регламентується Законами України “Про музеї та музейну справу”, “Про охорону культурної спадщини”, “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” та іншими законодавчими актами, Положенням про Музейний фонд України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 липня 2000 р. № 1147.

Для стабільного розвитку музейної справи в Україні на даний час розроблено проекти Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про музеї та музейну справу” та низки інструкцій щодо обліку, зберігання та використання музейних предметів.

Нагальним завданням для активізації розвитку музейної справи в Україні (і Карпатському регіоні у т.ч.) є внесення таких змін та доповнень до Закону України “Про музеї та музейну справу”, які не суперечитимуть сучасній ринковій концепції функціонування музейних закладів у системі послуг культури й туризму.

Нова державна стратегія розвитку музейної справи повинна передбачати, передусім, розширення штату музейних екскурсиводів зі знаннями державної й кількох основних іноземних мов, запровадження сучасних систем сигналізації й охорони музейних фондів, комп'ютеризацію основних технологічних циклів музейної діяльності та розробку промоційно-інформаційних інтернет-сайтів кожного музею з метою його туристичної популяризації.

Література:

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України. Методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2001. – 395 с.
2. Заклади культури, мистецтв, фізкультури та спорту України у 2004 році. Статистичний бюлетень. / Державний комітет статистики України. – К.: Консультант, 2005. – 80 с.
3. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) – К.: Альтерпрес, 2002. – 436 с.
4. Мацюк О.Я. Замки і фортеці Західної України. Історичні мандрівки. Вид. 2-е випр. та доп. – Львів: Центр Європи, 2005. – 192 с.
5. Музеї і музейна справа – інфраструктура національної пам'яті // Бюлетень „Український музей”. – 2005. –

№ 4(6).

6. Музеї Карпатського регіону. Путівник-каталог / Під ред. П. Брижака, Р. Іваницького, А. Клімашевського та ін. – Львів: Центр Європи, 2004. – 64 с.
7. Петраківський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство. Навчальний посібник. – Київ: Знання, 2005. – 570 с.
8. Перший в Україні музей пива // Львівська газета. – 2005 р. – 6 жовтня. – С.3.
9. Свенціцький І. Про музеї та музейництво. – Львів, 1920.
10. Статистичний щорічник України за 2001 рік / Державний комітет статистики України. – К.: Техніка, 2002. – 646 с.
11. Статистичний щорічник України за 2002 рік / Державний комітет статистики України. – К.: Консультант, 2003. – 663 с.
12. Статистичний щорічник України за 2003 рік / Державний комітет статистики України. – К.: Консультант, 2004. – 632 с.
13. www.tourism-carpathian.com.ua // Туристичний сервер Ради з туризму Карпатського регіону.
14. www.ukmuseum.info // Музейний простір України.

Summary:

Oksana Stetsyuk. DEVELOPMENT OF MUSEUM NETWORK IN SYSTEM OF TOURIST INFRASTRUCTURE OF CARPATHIAN REGION.

The tendencies and modern condition of development museum network as components of tourist infrastructure of Carpathian region are characterized. The prospects and priorities of development and functional organization of museum network of Carpathian tourist region are determined.

УДК 911.3:796.5

Надія СТЕЦЬКО

РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЇ У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Проблема розвитку економіки Тернопільської області знаходиться в полі зору фахівців різних галузей. Лише за останні роки розроблено та існує декілька стратегій (концепцій, програм, підходів) щодо розвитку області, але жодна з них не впроваджена. Серед них наведемо такі:

- позитивне сприйняття й налаштованість на впровадження Концепції державної регіональної політики, зокрема щодо впорядкування територій і можливе зникнення Тернопільщини з адміністративно-політичної карти України;
- Громадська Ініціатива Тернопільщини, за вирівнювання рівнів розвитку регіонів, збереження Тернопільської області як складової системи адміністративно-територіального устрою України, що підтримується Тернопільською обласною радою;
- програма “Стратегічні підходи до соціально-економічного розвитку Тернопільської області на період до 2005 року”, розроблена інститутом регіональних досліджень НАН України із залученням науковців Тернопільської академії народного господарства;
- модель розвитку Тернополя як туристично-рекреаційної зони, розроблена ТЕУ;
- маркетинговий підхід до формування стратегії розвитку міста, запропонований Інститутом економіки і підприємництва (м. Тернопіль);
- кластерна концепція міста, так для прикладу генплан розвитку Тернопільської області розроблений інститутом регіональних досліджень НАН обґрунтував стратегію соціально-економічного розвитку регіону у якому з’ясовано головні заходи на час до 2015 року передбачають розвивати агропромисловий комплекс, мале підприємство та туристично-рекреаційний бізнес. Реалізація першого етапу стратегії орієнтована переважно на використання місцевих джерел, інвестицій, їх частка у загальному обсязі інвестування, за прогнозами фахівців, становитиме 94%.

Детальне вивчення цієї проблеми, дає можливість стверджувати, що в регіоні